



KOMISJA KODYFIKACYJNA

PODSEKCJA I PRAWA CYWILNEGO.

TOM I, ZESZYT 1.

PROJEKT PRAWA MAŁŻEŃSKIEGO

UCHWALONY PRZEZ
KOMISJĘ KODYFIKACYJNĄ
W DNIU 28 MAJA 1929.

WARSZAWA — 1931.

47240

PRAWO MAŁŻEŃSKIE.

R o z d z i a ł 1.

Zaręczyny.

Art. 1.

Zaręczyny powstają przez wzajemne wyraźne przyrzeczenie małżeństwa.

Mogą zaręczać się tylko osoby zdolne do wstąpienia w związek małżeński.

Art. 2.

Nie można skarżyć o zawarcie małżeństwa z tytułu zaręczyn.

Zastrzeżenie kary umownej lub jakiegokolwiek korzyści na przypadek odstąpienia od zaręczyn jest nieważne.

Art. 3.

Kto bez słuszych powodów odstepuje od zaręczyn, albo daje drugiemu słuszny powód do odstąpienia, odpowiada wobec niego, jego rodziców lub osób, działających zamiast rodziców, za poniesione przez nich straty, spowodowane uzasadnionymi przygotowaniem do małżeństwa; obowiązany jest nadto wobec porzuconego do stosownego zadośćuczynienia z powodu krzywdy moralnej.

Art. 4.

Jeżeli małżeństwo nie dochodzi do skutku, każdy z narzeczonych może żądać od drugiego lub od jego spadkobierców zwrotu podarków zaręczynowych.

Winny odstąpienia bez słusznego powodu nie ma tego prawa.

Art. 5.

Skarga o odszkodowanie, zadośćuczynienie oraz o zwrot podarków przedawnia się w rok po ustaniu lub po zerwaniu zaręczyn.

Skarga narzeczonego przechodzi na spadkobierców tylko wówczas, gdy już za życia narzeczonego została wytoczona.

Art. 6.

Jeżeli narzeczony, z którym niewiasta zaszła w ciążę, umarł lub bez słuszných powodów odstąpił od zaręczyn, albo dał narzeczonej słuszny powód do odstąpienia, narzeczona może żądać przyznania jej od narzeczonego lub jego spadkobierców praw majątkowych narówni z żoną rozłączoną z winy męża.

Skarga narzeczonej przedawnia się w dwa lata od śmierci narzeczonego lub od zerwania zaręczyn.

R o z d z i a ł II.

Prawna zdolność do wstąpienia w związek małżeński.

Art. 7.

Mogą wstępować ze sobą w związek małżeński: mężczyzna, mający przynajmniej dwadzieścia lat, z kobietą lat przynajmniej siedemnaście, o ile są zdolni do rozeznania.

Rozdział III.

Przeszkody do zawarcia małżeństwa.

Art. 8.

Nie mogą zawrzeć małżeństwa:

- a) osoby już pozostające w związku małżeńskim;
- b) krewni w linii prostej oraz rodzeństwo rodzone i przyrodnie — zarówno ze związków ślubnych jak nieślubnych;
- c) powinowaci w linii prostej;
- d) osoby, które pozostawały w unieważnionym związku małżeńskim lub w konkubinacie z wstępnym albo z zstępnym drugiej strony;
- e) osoby, z których choćby jedna dla umożliwienia wspólnego małżeństwa nastawała na życie współmałżonka swego lub małżonka drugiej strony;
- f) osoby, które są dotknięte chorobą umysłową — nawet w okresie przytomności umysłu.

Art. 9.

Małżonek osoby nieobecnej nie może wstąpić w ponowny związek małżeński przed uznaniem jej za zmarłą.

Pierwsze małżeństwo rozwiązuje się z chwilą zawarcia nowego.

Art. 10.

Nie wolno zawrzeć małżeństwa:

- a) między dzieckiem a bratem lub siostrą jego rodziców, a także między dziećmi rodzeństwa, jeżeli który z narzeczonych, albo który z rodziców narzeczonego, przed jego urodzeniem się przechodził chorobę umysłową;
- b) między osobami, z których przynajmniej jedna jest dotknięta otwartą gruźlicą, chorobą weneryczną w stanie zaraźliwym albo narkomanją;
- c) między przysposobionym lub zstępnym przysposobionego a przysposabiającym, a także między przysposobionym lub przysposabiającym a małżonkiem jednego z nich — dopóki trwa stosunek przysposobienia;
- d) z małoletnim, nie mającym zezwolenia na małżeństwo, prawem przepisane.

Art. 11.

Małoletni powinien mieć zezwolenie na małżeństwo przynajmniej jednego z rodziców.

Jeżeli drugi z rodziców nie oświadczył zezwolenia przed urzędnikiem stanu cywilnego lub w akcie z podpisem uwierzytelnionym, małżeństwo nie może być zawarte przed upływem trzydziestu dni od zawiadomienia tego rodzica przez urzędnika stanu cywilnego, że małoletni oświadczył zamiar zawarcia małżeństwa i że ma na nie zezwolenie rodzica. Przepis ten nie ma zastosowania, jeżeli urzędownie została stwierdzona niemożność oświadczenia woli przez drugiego rodzica.

W ciągu trzydziestu dni od otrzymania zawiadomienia, rodzic, którego zezwolenia brak, może wnieść do sądu żądanie zakazu małżeństwa. W tym razie sąd zarządzi zaraz tymczasowe wstrzymanie małżeństwa, a w czasie możliwie najkrótszym, po wysłuchaniu obu rodziców, wyda ostateczną decyzję co do żadanego zakazu.

Jeżeli tylko jeden z rodziców ma władzę rodzicielską albo opiekę, nie wolno zawrzeć małżeństwa bez jego zezwolenia.

Art. 12.

Jeżeli rodzice nie żyją, albo nie mają władzy rodzicielskiej lub opieki, potrzeba zezwolenia opiekuna; gdyby opiekuna nie było, albo gdyby chodziło o małżeństwo z nim lub z jego zstępny, z jego bratem lub siostrą, rodzonymi lub przyrodnymi, czy to ze związków ślubnych czy z nieślubnych, albo z jego powinowatym w linii prostej, sąd wyznacza szczególnego opiekuna.

Art. 13.

Brak zezwolenia rodzica z pobytu niewiadomego nie stanowi przeszkody do zawarcia małżeństwa, jeżeli małoletni łącznie z drugim rodzicem albo ze swym opiekunem złożą przed sądem oświadczenie, że nie wie o miejscu pobytu tamtego rodzica.

Art. 14.

Małoletni usamowolniony albo upełnoletniony nie potrzebuje zezwolenia na małżeństwo.

To samo stosuje się do małoletniego, który już był w związku małżeńskim.

Art. 15.

Zezwolenie przysposabiającego zastępuje zezwolenie rodziców.

Jeżeli przysposobili obaj małżonkowie, przepisy o zezwoleniu rodziców mają do nich odpowiednie zastosowanie.

Art. 16.

Jeżeli niewiasta zaszła w ciążę z mężczyzną przed dojściem jego lub jej do pełnoletności, a rodzice jednego z nich lub przysposabiający odmawiają zezwolenia na małżeństwo, małżeni może się zwrócić do sądu, który, po wezwaniu rodziców lub przysposabiającego i po wysłuchaniu ich, o ile się stawia, — może upoważnić małoletniego do zawarcia małżeństwa bez ich zezwolenia.

Art. 17.

Jeżeli opiekun odmawia zezwolenia na małżeństwo, małoletni może się zwrócić do sądu o upoważnienie do zawarcia małżeństwa bez tego zezwolenia.

R o z d z i a ł I V .

Czynności przedwstępne do małżeństwa.

Art. 18.

Narzeczeni, przystępując do zawarcia małżeństwa, obowiązani są przedstawić właściwemu urzędnikowi stanu cywilnego:

a) wymagane prawem dowody swej prawnej zdolności do wstąpienia w związek małżeński oraz braku do niego przeszkód;

b) własne oświadczenie każdego z narzeczonych, że nie wie o istnieniu przeszkód do tego małżeństwa, w poprzednich rozdziałach niniejszego prawa wymienionych;

c) także oświadczenie swych rodziców lub opiekunów, a w ich braku dwóch osób z pośród wstępnych lub rodzeństwa każdego z narzeczonych, które nie są w prawach obywatelskich ograniczone.

Winny świadomie niezgodnego z prawdą oświadczenia podlega karze, przez prawo przewidzianej.

Art. 19.

Właściwym jest ten urzędnik stanu cywilnego, w którego okręgu jeden z narzeczonych ma miejsce zamieszkania lub miejsce pobytu przynajmniej od czterech tygodni.

Art. 20.

Zapowiedź o zamierzonym małżeństwie ogłasza się:

a) jeżeli jeden z narzeczonych nie ma obywatelstwa polskiego;

b) jeżeli żaden z nich nie ma w Polsce miejsca zamieszkania lub pobytu przynajmniej od czterech tygodni;

c) jeżeli nie dostarczono wszystkich prawem wymaganych dowodów stanu cywilnego lub oświadczeń o nieistnieniu przeszkód do małżeństwa;

d) jeżeli urzędnik stanu cywilnego ma wątpliwość, czy złożone dowody wystarczająco stwierdzają brak przeszkód do małżeństwa.

Zapowiedź traci moc po upływie czterech miesięcy od jej dopełnienia.

Art. 21.

Wolno każdemu stawiać zarzuty przeciw zawarciu małżeństwa, lecz jedynie co do prawnej zdolności narzeczonych do wstąpienia w związek małżeński, lub co do istnienia przeszkód prawem przewidzianych.

Art. 22.

Jeżeli, ani na podstawie złożonych dokumentów, ani na skutek dopełnionej zapowiedzi, ani z posiadanych skądinąd

przez urzędnika stanu cywilnego wiadomości, nie okaże się istnienie przeszkód do małżeństwa, narzeczeni otrzymają natychmiast zaświadczenie braku przeszkód.

Zaświadczenie traci moc po czterech miesiącach.

Art. 23.

W razie niebezpieczeństwa, bezpośrednio grożącego życiu jednego z narzeczonych lub w razie nagłego powołania go na wojnę, narzeczeni mogą dopełnić czynności przedwstępnych do małżeństwa przed każdym urzędnikiem stanu cywilnego, bez względu na jego właściwość. Urzędnik stanu cywilnego może w tych razach wydać zaświadczenie braku przeszkód z pominięciem zapowiedzi prawem wymaganych.

W innych nagłych przypadkach oraz wówczas, gdy chodzi o małżeństwo osób, które uchodzą za już poślubione, dopełnienie czynności przedwstępnych przed urzędnikiem stanu cywilnego, który nie jest właściwym, oraz zwolnienie narzeczonych od zapowiedzi prawem wymaganych, może nastąpić tylko za zezwoleniem inspektora urzędów stanu cywilnego.

R o z d z i a ł V.

Ślub.

Art. 24.

Po dopełnieniu czynności przedwstępnych przed właściwym urzędnikiem stanu cywilnego narzeczeni mogą zawrzeć ślub, składając publicznie przed urzędnikiem stanu cywilnego albo przed duszpasterzem zgodne oświadczenie w przytomności dwóch świadków, że zawierają dożywotni związek małżeński.

Art. 25.

Ślub może być zawarty przed którymkolwiek urzędnikiem stanu cywilnego Rzeczypospolitej albo przed duszpasterzem uznanego w Polsce wyznania, do którego należy jeden z narzeczonych.

Ślub przed urzędnikiem stanu cywilnego, przed którym nie dokonano czynności przedwstępnych oraz ślub przed duszpasterzem, może być zawarty jedynie po uprzednim złożeniu im oryginału zaświadczenia braku przeszkód, wydane-go przez właściwego urzędnika stanu cywilnego.

Art. 26.

Ślub zawarty przed duszpasterzem ma skutek cywilny narówni ze ślubem zawartym przed urzędnikiem stanu cywilnego, jeżeli został przez duszpasterza należycie potwierdzony protokołem ślubu, sporządzonym stosownie do przepisów ustawy o aktach stanu cywilnego i przedstawionym urzędnikowi stanu cywilnego miejsca zawarcia ślubu celem sporządzenia aktu małżeństwa.

Art. 27.

Narzeczoney, który w czasie wojny znajduje się w armii czynnej, albo który jest w niewoli, może, jeżeli zachodzą ważne po temu powody, za zezwoleniem odpowiedniej władzy wojskowej, złożyć przez szczególnie umocowanego pełnomocnika oświadczenie ślubne.

Pełnomocnictwo nie gaśnie przez śmierć mocodawcy.

Małżeństwo zawarte przez pełnomocnika po śmierci mocodawcy ma moc wsteczną co do uprawnienia wspólnych dzieci oraz co do praw współmałżonka od dnia śmierci mocodawcy.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej ustali szczególne przepisy o zawieraniu ślubu przez pełnomocnika w przypadkach niniejszym artykułem przewidzianych.

Art. 28.

W razie niebezpieczeństwa, bezpośrednio grożącego życiu jednego z narzeczonych, nie pozwalającego na odłożenie ślubu, można ślub zawrzeć przed urzędnikiem stanu cywilnego lub duszpasterzem bez uprzedniego złożenia zaświadczenia braku przeszkód.

Urządnik stanu cywilnego przyjmuje w tym razie oświadczenie narzeczonych do książki protokółów, duszpasterz — do książki protokółów ślubu.

Każdy z narzeczonych ma prawo zwrócić się do właściwego urzędnika stanu cywilnego o przeprowadzenie następnie czynności przedwstępnych, celem stwierdzenia braku przeszkód do małżeństwa.

Pierwotne oświadczenie ślubne narzeczonych traci moc i nie może odtąd służyć za podstawę aktu małżeństwa, jeżeli:

a) niebezpieczeństwo, grożące życiu jednego z narzeczonych, nie zostało potwierdzone zaświadczeniem lekarskim, przedstawionem urzędnikowi stanu cywilnego w terminie trzydniowym od dnia ślubu, albo dowodem zgonu;

b) na skutek czynności przedwstępnych okaże się przeszkoda do małżeństwa, uzasadniająca jego unieważnienie według przepisów prawa;

c) w ciągu trzech dni od dnia ślubu czynności przedwstępne nie zostaną rozpoczęte;

d) akt małżeństwa nie zostanie sporządzony w ciągu miesiąca od dnia ślubu.

Art. 29.

W razie niebezpieczeństwa, bezpośrednio grożącego życiu jednego z narzeczonych, jeżeli udział urzędnika stanu cywilnego lub duszpasterza nie jest możliwy, wolno zawrzeć ślub bez uprzedniego dopełnienia czynności przedwstępnych przez samo oświadczenie jednego narzeczonego wobec drugiego publicznie, w przytomności przynajmniej dwóch świadków, że się z nim wiąże dozgonnym węzłem małżeńskim.

Gdy jednak stan niebezpieczeństwa minie, należy natychmiast dopełnić czynności przedwstępnych przed właściwym urzędnikiem stanu cywilnego, który sporządzi akt małżeństwa.

Gdyby jedna ze stron przedtem zmarła, albo nie stawiała się na wezwanie dopełnienia czynności przedwstępnych lub sporządzenia aktu małżeństwa, druga strona może żądać od sądu, w którego okręgu znajduje się urząd właściwego urzędnika stanu cywilnego, aby nakazał dopełnienia tych czynności przedwstępnych oraz sporządzenia aktu małżeństwa.

Pierwotne oświadczenie ślubne stron traci moc i nie może odąd służyć za podstawę aktu małżeństwa, jeżeli:

a) okaże się przeszkoda do małżeństwa, uzasadniająca według tego prawa unieważnienie małżeństwa;

b) w ciągu miesiąca od ustania niebezpieczeństwa czynności przedwstępne nie zostaną rozpoczęte i żadna ze stron nie wystąpi z takim żądaniem do sądu;

c) w ciągu trzech miesięcy od tej daty akt małżeństwa nie zostanie sporządzony.

Art. 30.

Małżeństwo uważa się za zawarte w dniu stwierdzonego przez akt małżeństwa ślubu. Dowodem małżeństwa jest akt małżeństwa, sporządzony przez urzędnika stanu cywilnego. Nie można go zastąpić protokołem ślubu.

R o z d z i a ł VI.

Obowiązki wynikające z małżeństwa.

Art. 31.

Małżonkowie obowiązani są do wspólnego pożycia, wierności, pomocy i współdziałania dla dobra rodziny, którą przez swój związek założyli.

Art. 32.

Każdy z małżonków obowiązany jest przyczynić się, wedle swej możliwości, do ponoszenia ciężarów utrzymania rodziny.

Na te ciężary składa się utrzymanie wspólnego gospodarstwa, wychowanie dzieci oraz zaspokojenie osobistych potrzeb każdego z małżonków.

Art. 33.

Zamieszkanie małżonków i nieletnich dzieci jest w miejscu zamieszkania męża. Małżonkowie mogą umówić się ina-

czej. W razie sporu decyzja należy do małżonka, który ponosi główny koszt utrzymania rodziny.

Powyższy przepis nie zmienia postanowień o właściwości sądowej.

Art. 34.

Jeżeli małżonkowie nie umówili się inaczej, żona zarządza sama gospodarstwem domowym.

Art. 35.

Małżonkowie odpowiadają solidarnie za zobowiązania zaciągnięte przez każdego z nich w zwykłych sprawach wspólnego gospodarstwa oraz wychowania dzieci.

Art. 36.

Każdy z małżonków może wystąpić do sądu o pozbawienie drugiego małżonka prawa samodzielnego zaciągania zobowiązań imieniem obu małżonków.

W razie zmiany stosunków, to ograniczenie praw może być zniesione przez sąd na wniosek każdego z małżonków.

Art. 37.

W razie czasowej nieobecności lub choroby małżonka, nie mającego pełnomocnika, drugi małżonek może go zastępować w sprawach niecierpiących zwłoki, w szczególności może pobierać przypadające dlań dochody.

Art. 38.

Jeżeli jeden z małżonków jest pozbawiony zdolności do działań prawnych lub w niej ograniczony, drugi staje się jego zastępcą prawnym, o ile sąd inaczej nie postanowi.

Art. 39.

Przez zawarcie małżeństwa żaden z małżonków nie zostaje ograniczony w swej zdolności do działań prawnych.

Art. 40.

Żona przybiera nazwisko męża. Doda je do swego rodzowego, jeżeli w akcie małżeństwa oświadczy, że zachowuje swe nazwisko rodowe.

Art. 41.

Małżonkowie mają równe prawa i obowiązki wobec dzieci.

Art. 42.

Małżonkowie sprawują wspólnie władzę rodzicielską.

Każdy z rodziców ma prawo zastępstwa swych małoletnich dzieci.

W razie niezgodności rodziców, jeżeli prawo nie zawiera w tym przedmiocie osobnych postanowień, rozstrzyga sąd.

Art. 43.

Żaden z małżonków nie może przysposabiać bez zgody drugiego.

Art. 44.

Jeżeli jeden z małżonków zaniedbuje swych obowiązków utrzymania rodziny, drugi może wystąpić do sądu, aby nakazał dłużnikowi tamtego współmałżonka wypłacanie należności czy to częściowo, czy w całości, do rąk żądającego.

Jeżeli dłużnik wiedział o nakazie sądu, zapłata wbrew nakazowi dokonana nie zwalnia dłużnika od uiszczenia do rąk małżonka, przez sąd wskazanego.

Art. 45.

Przez czas trwania małżeństwa ulega zawieszeniu bieg przedawnienia wzajemnych roszczeń małżonków.

Art. 46.

Małżonek nie może przez czas trwania małżeństwa ścigać środkami przymusowymi swych należności od drugiego małżonka, chyba, że obcy wierzyciel zastosował do niego takie środki, albo że chodzi o przeprowadzenie ustawowej lub sądowej rozdzielnosci majątkowej lub o należność, przyznana drugiemu małżonkowi na utrzymanie rodziny.

R o z d z i a ł VII.

Unieważnienie.

Art. 47.

O unieważnienie małżeństwa może wystąpić prokurator oraz każdy z małżonków albo, w zastępstwie nieletnich, każdy z rodziców lub opiekun, a to w przypadku niezachowania przy zawarciu małżeństwa przepisów tego prawa:

- a) co do różności płci osób zawierających małżeństwo;
- b) co do prawnej zdolności do wstąpienia w związek małżeński ze względu na wiek oraz na zdolność do rozeznania;
- c) co do przeszkód do małżeństwa ze względu na bigamię, pokrewieństwo i powinowactwo, ze względu na pozostawanie w unieważnionym związku lub w konkubinacie z wstępnym albo z zstępnym drugiej strony, ze względu na nastawanie na życie współmałżonka swego lub małżonka drugiej strony i ze względu na umysłową chorobę;
- d) co do obowiązkowego złożenia urzędnikowi stanu cywilnego lub duszpasterzowi, przed którym ślub ma być zawarty, zaświadczenia braku przeszkód przez właściwego urzędnika stanu cywilnego.

Art. 48.

Prawo wytoczenia skargi o unieważnienie gaśnie przez ustanie małżeństwa, a nadto:

- a) w przypadku bigamji — z chwilą ustania lub unieważnienia poprzedniego związku małżeńskiego;
- b) w przypadku braku wieku — z chwilą dojścia małżonka do lat prawem oznaczonych, albo po trzech latach od zawarcia małżeństwa, albo w razie zajścia niewiasty w ciążę;

c) w przypadku niezdolności małżonka do rozeznania lub choroby umysłowej — z chwilą, gdy ta niezdolność ustanie lub choroba będzie uznana za wyleczoną, albo po upływie trzech lat od zawarcia małżeństwa, albo w razie zajścia niewiasty w ciążę.

Małżonkowi, który nie miał lat prawem oznaczonych, był niezdolny do rozeznania lub chory umysłowo, prawo skargi przedłuża się o sześć miesięcy. Bieg sześciomiesięcznego okresu liczy się od ustania niezdolności do rozeznania lub wyleczenia choroby umysłowej. Przedłużenie to nie ma zastosowania w razie zajścia niewiasty w ciążę.

Art. 49.

Sąd ustala czy i która ze stron zawarła małżeństwo w dobrej wierze.

Małżonek, który zawarł w dobrej wierze małżeństwo, następnie unieważnione, uważany jest narówni z małżonkiem rozłączonym, uznanym za niewinnego.

Art. 50.

Dzieci z unieważnionego związku mają prawa ślubnych narówni z dziećmi rodziców rozłączonych.

Art. 51.

Po śmierci małżonka tylko jego zstępni mogą prowadzić sprawę o unieważnienie małżeństwa, o ile przytem zmarły wszczął ją za życia.

Art. 52.

Po uprawomocnieniu się wyroku o unieważnieniu małżeństwa sąd nakaze sporządzenie o tem wzmianki dodatkowej na akcie małżeństwa.

Art. 53.

Nie można zasłaniać się unieważnieniem małżeństwa wobec trzeciego dobrej wiary, który, przed umieszczeniem

wzmianki dodatkowej o unieważnieniu na akcie małżeństwa, dokonał czynności prawnej z jednym z małżonków, albo wystąpił przeciw niemu ze skargą sądową.

Rozdział VIII.

Rozłączenie i rozwód.

Art. 54.

Małżonkowie w wieku powyżej dwudziestu pięciu lat, nie mający wspólnego małoletniego potomstwa i zdolni do działań prawnych, mogą za zobopólną zgodą, po trzyletniem trwaniu małżeństwa, wystąpić do sądu o rozłączenie (separację) bez podania powodów.

Art. 55.

Sąd wezwie małżonków do stawienia się osobiście i łącznie na posiedzenie, a po wyjaśnieniu im prawnych skutków zgłoszonego żądania rozłączenia, postawi każdemu z osobna pytanie, czy trwa przy tem żądaniu.

Art. 56.

Jeżeli małżonkowie potwierdzą swe pierwotne żądanie, sąd postanowi tymczasowe ich rozłączenie na rok jeden i orzeknie, po wysłuchaniu wniosku małżonków, w sprawie ich zamieszkania oraz ciężarów utrzymania.

Art. 57.

Jeżeli po upływie roku małżonkowie ponownie, w sposób wyżej przepisany, potwierdzą swe żądanie rozłączenia, sąd wyrzeczy ich rozłączenie na czas nieograniczony, nie uznając winy żadnego z małżonków.

Art. 58.

Na żądanie jednego z małżonków sąd wyrzeczy rozłączenie, jeżeli uzna, że względ na dobro małoletnich dzieci nie

stoi temu na przeszkodzie oraz jeżeli stwierdzi trwały rozkład pożycia małżonków z powodu:

a) że współmałżonek dopuścił się cudzołóstwa, chyba że powód je tolerował lub przebaczył, albo że upłynęły trzy lata od zajścia cudzołóstwa, albo minęło sześć miesięcy, odkąd fakt cudzołóstwa doszedł do wiadomości powoda;

b) że współmałżonek winien jest nastawiania na życie powoda lub jego dziecka, albo że winien jest ciężkiej wobec małżonka obelgi, zniewagi lub potwarzy, chyba że ten mu winę przebaczył, albo że upłynęło trzy lata od jej popełnienia lub przeszło sześć miesięcy od dowiedzenia się o niej powoda;

c) że współmałżonek został sądownie pozbawiony władzy rodzicielskiej;

d) że współmałżonek odmawia środków utrzymania rodziny;

e) że współmałżonek opuścił wspólne zamieszkanie bez słuszných powodów od roku albo nawet ze słusznego powodu od pięciu lat, a przez sąd do powrotu wezwany czy to wprost czy, gdy to było niemożliwe, przez ogłoszenie publiczne, w ciągu trzech miesięcy wezwaniu zadość nie uczynił i nie wykazał się przeszkodą siły wyższej, uniemożliwiająca mu powrót w oznaczonym czasie;

f) że współmałżonek uległ karze pozbawienia wolności ponad lat pięć lub dopuścił się przestępstwa hańbiącego;

g) że współmałżonek prowadzi życie hulaszczę lub rozwiązłe, albo nakłania powoda lub dzieci do życia niemoralnego;

h) że współmałżonek uprawia zajęcie hańbiące lub ciągnie zeń zyski;

i) że współmałżonek nałogowo oddaje się pijaństwu lub narkomanji;

j) że współmałżonek cierpi na weneryczną chorobę zaraźliwą, dla współmałżonka lub potomstwa niebezpieczną;

k) że współmałżonek cierpi na chorobę umysłową, przez trzy lata ciągle trwającą;

l) że współmałżonek dotknięty jest niemocą płciową, bez względu na czas jej powstania. Nie można powoływać się na niemoc osób, które przekroczyły pięćdziesiąt lat wieku oraz osób, które od dziesięciu lat pozostają w związku małżeńskim;

m) że powód znajdował się przy zawarciu ślubu w błędzie już to co do samej osoby współmałżonka lub jego stanu cywilnego, jego obywatelstwa lub wyznania, już to co do takich jego istotnych właściwości, które stanowią prawną prze-

szkodę do małżeństwa, albo które grożą zdrowiu powoda i jego przyszłego potomstwa, albo które uchodzą powszechnie za uchybiające czci małżonka;

n) że powód był przymuszony do małżeństwa groźbą, rodzącą słuszną obawę o życie, cześć lub zdrowie swoje lub osób mu bliskich.

W obu ostatnich przypadkach skarga przedawnia się w sześć miesięcy od poznania przez powoda błędu swego lub od ustania przymusu.

o) że współmałżonek odmawia dopełnienia uroczystości kościelnych wbrew swemu przyrzeczeniu, oświadczonemu przy akcie małżeństwa i stwierdzonemu w książce protokółów urzędnika stanu cywilnego.

W tym razie skarga gaśnie po trzech miesiącach od sporządzenia aktu małżeństwa.

Art. 59.

Z chwilą wniesienia skargi o rozłączenie każdy z małżonków jest uprawniony do opuszczenia tymczasowo wspólnego zamieszkania małżonków.

Art. 60.

W pierwszym terminie do stawienia się stron sąd, na żądanie jednej z nich, zadecyduje o osobnem zamieszkaniu małżonków podczas sprawy, o wydaniu małżonkowi, opuszczającemu wspólne zamieszkanie, rzeczy mu potrzebnych, nadto o wzajemnych obowiązkach utrzymania małżonków, o ich stosunkach majątkowych, jakoteż o sposobie roztoczenia pieczy nad dziećmi.

Art. 61.

Sąd orzeka rozłączenie na czas nieograniczony i ustala, czy i która ze stron ponosi winę.

W przypadku niemocy płciowej oraz choroby umysłowej rozłączenie następuje bez oznaczenia winy stron.

Art. 62.

Małżonek rozłączony nie może za życia dotychczasowego współmałżonka wstępować w nowy związek małżeński.

Art. 63.

Małżonkowie mogą w każdej chwili odstąpić od rozłączenia, wracając do wspólności życia małżeńskiego.

Art. 64.

Z chwilą uprawomocnienia się wyroku orzekającego rozłączenie ustają dotychczasowe wzajemne prawa i obowiązki małżonków. Ustają również: ustawowe prawo spadkobrania małżonka pozostałego przy życiu oraz korzyści, wynikające dla małżonków z majątkowej umowy małżeńskiej lub z rozporządzeń na wypadek śmierci, sporządzonych przed rozłączeniem.

Bez względu na majątkową umowę małżeńską, każdy z małżonków odbiera swój własny majątek, a zyski i straty, jakiegby się przy podziale ich wspólnego majątku okazały, ulegają podziałowi w stosunku do części każdego z małżonków.

Art. 65.

Jeżeli małżonkowie, odstępując od rozłączenia, nie zawarli nowej majątkowej umowy małżeńskiej, podlegać będą ustawowemu ustrojowi majątkowemu.

Art. 66.

Sąd w wyroku orzekającym rozłączenie może od małżonka winnego przyznać niewinnemu, na jego żądanie, stosowne zadośćuczynienie z tytułu szkody, spowodowanej przez rozłączenie, przez utratę korzyści, majątkową umowę małżeńską przewidzianych, lub przez czyny, które posłużyły za podstawę do tego rozłączenia.

Zadośćuczynienie obejmuje również krzywdę moralną.

Art. 67.

Sąd, na żądanie rozłączonego małżonka niewinnego, który nie może odpowiednio utrzymać się własnymi siłami, przyzna mu środki utrzymania od drugiego współmałżonka, chociażby także niewinnego, uwzględniając jego stan majątkowy.

W przypadkach wyjątkowych sąd może przyznać pomoc w utrzymaniu również małżonkowi winnemu, zwłaszcza, gdy winnymi rozłączenia są obaj małżonkowie.

Art. 68.

Wysokość przyznanego utrzymania może być na żądanie interesowanego zmieniona przez sąd w zależności od zmiany w położeniu majątkowym osoby uprawnionej lub zobowiązanej do wypłaty oraz od zmiany, jakiej uległ zakres ciężarów utrzymania dzieci oraz innych osób rodziny płacącego.

Art. 69.

Obowiązek utrzymania przechodzi na spadkobierców płacącego.

Art. 70.

Prawo do dalszych świadczeń na utrzymanie ustaje z chwilą wstąpienia osoby uprawnionej w ponowny związek małżeński.

Art. 71.

Domniemanie ojcostwa nie ma zastosowania względem dziecka poczętego podczas rozłączenia małżonków.

Art. 72.

Sąd, orzekając rozłączenie, po rozważeniu wniosku małżonków:

a) powierzy dziecko oraz zarząd jego majątkiem jednemu z rodziców, z pierwszeństwem niewinnego, albo nawet osobie trzeciej, gdyby tego stanowczo wymagał interes dziecka;

b) ustali udział każdego z rodziców w ciężarach utrzymania i wychowania dziecka;

c) zapewni każdemu z rodziców, któremu dziecko nie zostało powierzone, a nie pozbawionemu władzy rodzicielskiej,

możność wykonywania dozoru nad wychowaniem i wykształceniem dziecka oraz utrzymywania z niem osobistych stosunków, w warunkach przez sąd określonych;

d) może przyznać prawo widzenia się z dzieckiem nawet małżonkowi pozbawionemu władzy rodzicielskiej.

Art. 73.

Zarząd i użytkowanie majątku dziecka przechodzi na tego z rodziców, któremu sąd powierzy dziecko.

Gdyby dziecko powierzono osobie trzeciej, żadne z rodziców nie będzie miało zarządu i użytkowania.

Art. 74.

Układy, dotyczące wzajemnych stosunków małżonków na przypadek rozłączenia oraz praw i obowiązków, wpływających z ich stosunku do dziecka, mają moc, o ile zostały za-
twierdzone w wyroku orzekającym rozłączenie.

Art. 75.

Zarządzenia sądu, normujące stosunek rozłączonych małżonków do ich dziecka, mogą być przez sąd zmienione według okoliczności.

Art. 76.

Jeżeli sąd powierzył dziecko osobie trzeciej, to na wniosek małżonków odstępujących od rozłączenia i po wysłuchaniu osoby, której dziecko było powierzone, ustali termin zwrotu dziecka rodzicom.

Art. 77.

Po upływie trzech lat od uznania małżeństwa za rozwiązane, sąd, na żądanie jednego z małżonków, orzeknie zamiast rozłączenia na rozwód, przez co małżeństwo ustaje.

Sąd może, na żądanie drugiego małżonka, odmówić zamiany na rozwód, jeżeli uzna, że dobro małoletnich dzieci stoi temu na przeszkodzie.

Sąd, na żądanie strony rozłączonej wyrokiem prawomocnym, może ze względu na okoliczności sprawy skrócić powyższy termin trzech lat według swego uznania.

Art. 78.

Osoba rozwiedziona może wstąpić w nowy związek małżeński za życia dotychczasowego współmałżonka; pozatem rozwód pociąga za sobą te same skutki cywilne, co rozłączenie.

Art. 79.

Żona rozwiedziona powraca do używania nazwiska, które miała przed zawarciem rozwiedzonego małżeństwa.

Jeśli ma z małżeństwa dzieci małoletnie tego samego nazwiska, sąd w wyroku rozwodowym może jej przyznać prawo zachowania nazwiska, nabytego przez małżeństwo.

Art. 80.

Po uprawomocnieniu się wyroku rozłączenia lub rozwodu sąd zarządzi sporządzenie odpowiedniej wzmianki dodatkowej na akcie małżeństwa, z zaznaczeniem, że rozwiedziona zachowuje prawo do nabytego przez małżeństwo nazwiska, jeżeli jej zostało przyznane.

Odstępując od rozłączenia, małżonkowie składają o tem oświadczenie przed urzędnikiem stanu cywilnego lub przed notariuszem.

O odstąpieniu od rozłączenia sporządza się wzmiankę dodatkową na akcie małżeństwa.

Małżonkowie mogą powoływać się wobec innych osób dobrej wiary na skutek rozłączenia, odstąpienia odeń lub rozwodu dopiero od daty dokonania o tem wzmianki dodatkowej na akcie małżeństwa.

R o z d z i a ł IX.

Jurysdykcja i postępowanie.

Art. 81.

Sprawy małżeńskie, wynikające ze stosunków objętych niniejszem prawem, należą do sądów powszechnych. Jurys-

dykcji sądów powszechnych nie naruszają przytem przepisy, któremi uznane w Rzeczypospolitej kościoły i wyznania kierują się w zakresie swego samorządu wewnętrznego w stosunku do swych wyznawców.

W sprawach małżeńskich stosuje się przepisy prawa o ustroju sądów powszechnych oraz przepisy kodeksu postępowania cywilnego z uwzględnieniem następujących postanowień tego rozdziału.

Art. 82.

Sąd, który orzekł rozłączenie, jest również właściwym do wytoczenia przed nim powództwa o zamianę rozłączenia na rozwód oraz o zmianę orzeczenia sądowego, przyznającego małżonkowi utrzymanie.

Sądem właściwym do wytoczenia przez prokuratora powództwa o unieważnienie małżeństwa jest, w razie jeżeli małżonkowie nie mają w Polsce ostatniego wspólnego zamieszkania, będącego miejscem stałego pobytu choć jednego z nich — sąd, w którego okręgu pozwany ma zamieszkanie lub pobyt; w braku tej podstawy do zapoznania — sąd w Warszawie.

Sąd właściwy w sprawie o rozłączenie jest również właściwym w sprawie o rozłączenie bez podania powodów.

Tylko sąd, w którym sprawa się toczy, jest właściwym do wydania zarządzeń tymczasowych.

Art. 83.

Właściwy sąd grodzki rozpoznaje w postępowaniu niespornem sprawy o pozbawienie współmałżonka prawa zaciągania zobowiązań imieniem obu małżonków, tudzież sprawy o wypłatę należności przez dłużnika jednego z małżonków dóbr drugiego małżonka.

Art 84.

Małżonek małoletni lub z innych przyczyn w zdolności do działania ograniczony, ma zdolność procesową w sprawach wytaczanych na podstawie niniejszego prawa i może udzielać pełnomocnictwa procesowego.

Małżonek chory na umyśle nie może przez czas choroby żądać rozwodu nawet przez zastępcę ustawowego; może ża-

dać unieważnienia lub rozłączenia tylko za zgodą sądu opiekuńczego.

Art. 85.

Jeżeli w sprawie o unieważnienie lub o rozłączenie małżeństwa występuje zastępca ustawowy, sąd wzywa na rozprawę celem przesłuchania także samego małżonka.

W sprawach o roszczenia majątkowe oraz w sprawie o rozłączenie, jeżeli powództwo wytoczone przez małoletniego nie zawiera żądania o zadośćuczynienie lub o utrzymanie, sąd wzywa celem przesłuchania zastępcę ustawowego strony, w zdolności do działania ograniczonej. Zastępca ustawowy jest upoważniony do rozszerzenia roszczeń majątkowych pozwu oraz nawet do wytoczenia powództwa o roszczenie materialne, o zadośćuczynienie lub o utrzymanie, jeżeli go nie wytoczył małżonek w zdolności ograniczonej. W tym zakresie służy zastępcy prawo do wnoszenia środków odwoławczych.

Art. 86.

Powództwo małżonka, jego rodziców lub opiekuna o unieważnienie małżeństwa lub rozwód, doręcza się w odpisie prokuratorowi.

Prokuratora wzywa się na posiedzenia sądowe; może on narówni ze stronami przytaczać fakty i środki dowodowe oraz stawiać wnioski. Sąd wydaje wyrok po wysłuchaniu wniosków prokuratora; wypis wyroku powinien mu być doręczony.

Prokurator może skarżyć wyrok wydany w sprawie o unieważnienie małżeństwa; wyrok wydany w sprawie rozwodowej prokurator może skarżyć tylko ze względu na dobro małoletnich dzieci.

Art. 87.

Strony nie mogą żądać zwrotu kosztów procesowych, spowodowanych wystąpieniem prokuratora.

Art. 88.

Zastępstwo strony przez adwokata nie jest obowiązkowe w postępowaniu przed sądem okręgowym. Sąd, na wniosek

strony, której przyznano prawo ubogich, ustanawia adwokata celem strzeżenia jej praw.

Art. 89.

Pełnomocnictwo ogólne nie wystarcza do występowania w sprawach, wytaczanych na podstawie niniejszego prawa.

Art. 90.

W sprawach o unieważnienie, rozłączenie lub rozwód:

a) pisma procesowe, wezwania i orzeczenia sądowe doręcza się stronom w zamkniętej kopercie;

b) nie można żądać od strony wniesienia przed rozprawą odpowiedzi na pozew;

c) rozprawa odbywa się bez względu na niestawiennictwo jednej ze stron. Jeżeli małżonek osobiście wezwany nie stawia się bez usprawiedliwionych powodów, sąd może go skazać na grzywnę wedle przepisów o karach za pogwałcenie obowiązków świadka, jednak nie może nakazać sprowadzenia go przymusowo do sądu;

d) posiedzenia sądu odbywają się przy drzwiach zamkniętych, chyba że obie strony żądają jawności, a sąd uzna, że jawność nie zagraża dobrym obyczajom;

e) w razie niestawienia się powoda na pierwsze posiedzenie sądowe, pozew uważa się za niebyły, chyba że prokurator popiera żądanie unieważnienia;

f) przepisy o wyrokach zaocznych nie mają zastosowania;

g) wyrok prawomocny ma skutek także w stosunku do osób trzecich.

Art. 91.

Powód powinien dołączyć do pozwu o unieważnienie lub o rozłączenie wypis aktu małżeństwa.

W braku tego wypisu dopuszczalne są inne środki dowodowe, stwierdzające sporządzenie i osnowę aktu małżeństwa.

Art. 92.

Nie można łączyć roszczeń majątkowych:

- a) z powództwem o unieważnienie małżeństwa lub o rozwód;
- b) z żądaniem rozłączenia bez podania powodów, chyba że wniosek dotyczy sprawy utrzymania małżonka.

Art. 93.

W sprawie o rozłączenie z powodu opuszczenia przez małżonka wspólnego zamieszkania sąd, zanim nastąpi wyznaczenie terminu rozprawy, wezwie małżonka do powrotu pisemem doręczonem mu równocześnie z pozwem.

Art. 94.

W postępowaniu przed sądem okręgowym wolno do czasu zamknięcia rozprawy zmienić powództwo bez zgody pozwanego.

Art. 95.

W sprawie o rozłączenie lub rozwód przewodniczący bezzwłocznie wzywa strony na posiedzenie sądu do osobistego stawienia się celem dania wyjaśnień. Na tem posiedzeniu należy stronom wytłomaczyć skutki prawne rozłączenia względnie rozwodu.

W sprawie o zamianę rozłączenia na rozwód przewodniczący, opierając się na wyjaśnieniach stron, może jeszcze przed rozprawą sprawdzić okoliczności, konieczne do rozpoznania sprawy, a zwłaszcza, czy małżonkowie nie powrócili do wspólności życia małżeńskiego i czy dobro małoletnich dzieci nie stoi rozwodowi na przeszkodzie.

Art. 96.

Protokół posiedzenia sądowego powinien zawierać oświadczenie małżonków co do ilości, wieku i płci dzieci żyjących, stosunków majątkowych i zarobkowych obu małżonków, szczególnych obowiązków utrzymania osób, nie będą-

cych ich wspólnymi dziećmi tudzież, czy i jaką umowę małżeńską między sobą zawarli.

Art. 97.

Skrócenia trzechletniego terminu do zamiany rozłączenia na rozwód można żądać bądź w samym pozwie, bądź w osobnym wniosku.

Sąd wyda orzeczenie po wezwaniu drugiego małżonka do złożenia oświadczenia. Nie stanowi przeszkody do wydania orzeczenia, że małżonek, należycie wezwany, oświadczenia nie złożył.

Od takiego orzeczenia niema środka odwoławczego.

Art. 98.

Gdy chodzi o stwierdzenie przyczyny nieważności lub rozłączenia, albo o zbadanie okoliczności, od których zależy zamiana rozłączenia na rozwód, sąd nie jest związany uznaniem żądania powództwa ani przyznaniem faktów; może też dopuścić dowód, którego strony się zrzekły lub któremu się sprzeciwiły oraz żądać złożenia przysięgi przez świadka lub biegłego, chociażby strony zwolniły go od niej.

Art. 99.

W sprawach o unieważnienie małżeństwa, popieranym przez prokuratora, nie mają zastosowania przepisy o zawieszeniu postępowania na zgodny wniosek lub z powodu niestawienia się obu stron.

Art. 100.

Postępowanie w sprawie o unieważnienie małżeństwa, wytoczonej przez prokuratora, umarza się w razie śmierci jednego z małżonków; w sprawie wytoczonej przez małżonka, rodziców lub opiekuna, postępowanie umarza się tylko w razie śmierci pozwanego; postępowanie zawiesza się w razie śmierci małżonka, który wytoczył powództwo.

Postępowanie umarza się, jeżeli zstępni powoda w ciągu sześciu miesięcy od dnia jego śmierci nie zgłaszają wniosków o podjęcie postępowania.

Art. 101.

W razie śmierci jednego z małżonków, umarza się postępowanie w sprawie o rozłączenie lub o rozwód.

Art. 102.

W sprawie o rozłączenie bez podania powodów sąd wydaje orzeczenie w postaci postanowienia.

Art. 103.

Można wnieść zażalenie na orzeczenie w sprawie stosunku rozłączonych małżonków do dzieci, chociażby zostało wydane w wyroku rozłączenia.

Art. 104.

Wniesienie skargi apelacyjnej lub kasacyjnej przeciwko orzeczeniu w przedmiocie roszczeń niemajątkowych wstrzymuje wykonalność wyroku także co do orzeczenia w przedmiocie innych roszczeń.

Art. 105.

Niema skargi o wznowienie postępowania, jeżeli jedna ze stron wstąpiła w nowy związek małżeński po uprawomocnieniu się wyroku, orzekającego unieważnienie małżeństwa lub rozwód.

PRZEPISY KOŃCOWE.

Art. 106.

Wykonanie niniejszego prawa porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 107.

Prawo niniejsze wchodzi w życie z dniem
(1 styczeń 193 . . .).

PRZEPISY WPROWADZAJĄCE I PRZECHODNIE.

Art. 108.

Z dniem wejścia w życie niniejszego prawa tracą moc dotychczasowe przepisy w przedmiotach tem prawem objętych.

W szczególności tracą moc:

1. Rozporządzenia Rady Ministrów z 14 września 1922 r. o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych ustaw na Spisz i Orawę: § 4, § 5 p. 1 (Dz. U. R. P. Nr. 90, poz. 833);

2. Przepisów o organizacji gmin wyznaniowych żydowskich z 14 października 1927 r.: ostatnie zdanie ustępu 1-go art. 45 oraz przedostatnie zdanie art. 46 (Dz. U. R. P. 1928 Nr. 52, poz. 500);

3. Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 29 listopada 1930 r., zawierającego przepisy wprowadzające Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. R. P. Nr. 83, poz. 652) art. X; art. XVII, § 1 p. 2 z wyjątkiem wyrazów: „art. 29 lit. e w sprawach sądownictwa niespornego“; art. XVII, § 1 p. 8 z wyjątkiem wyrazów: „art. 1346—1354, 1356⁵, 1623—1625 o postępowaniu o prawość pochodzenia“; art. XXVII p. 6; art. XXXI § 2 p. 2; nadto w art. XVII § 1 p. 12 zmienia się liczby: „1646—1758“ na liczby: „1646—1652, 1661—1758“;

4. Kodeksu Cywilnego Napoleona:

art. 1384 ustęp 2, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Rodzice odpowiedzialni są za szkodę, zrządzoną przez swe dzieci małoletnie z nimi mieszkające“;

5. Kodeksu Cywilnego Królestwa Polskiego z 1825 r. (Dz. Pr. X):

art. 32 ustęp 1;

art. 42, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Gdy jeden z małżonków zaginął, natenczas, chociażby pozostawił pełnomocnika, drugi małżonek do jego powrotu sam ma zarząd i użytkowanie także tego swego majątku, który pozostawał pod zarządem lub użytkowaniem małżonka zaginionego“;

art. 43;

art. 44, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Jeżeli w czasie zaginięcia jednego z rodziców drugi już nie żył lub po zaginieniu zmarł, urządzona będzie nad dziećmi opieka tymczasowa“;

art. 56, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Uznanie osoby zaginionej za zmarłą powoduje wszystkie skutki prawne rzeczywistej śmierci.“;

art. 182—190; 260—270;

art. 292;

art. 337;

art. 341, który otrzymuje brzmienie następujące:

„W czasie trwania małżeństwa rodzice wspólnie zarządzają majątkiem osobistym swych dzieci małoletnich. Każdy z rodziców może ich zastępować we wszystkich czynnościach cywilnych. Są solidarnie odpowiedzialni i winni zdać sprawę co do własności ich majątku, a nawet co do przychodów tak dalece, jak dalece użytkowanie im nie służy.“;

art. 342 wyrazy: „w ciągu małżeństwa ojciec“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „w ciągu małżeństwa obaj rodzice“;

art. 342, ustęp 2;

art. 348 wyrazy: „gdy ojciec jest“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „gdy jeden z rodziców jest“;

wyrazy: „należy samem przez się prawem do matki“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „należy samem przez się prawem do drugiego rodzica“;

art. 350;

art. 351;

art. 354—356; 358—360;

art. 361, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Jeżeli ojciec lub matka, sprawujący opiekę, chcą wstąpić w ponowny związek małżeński, powinni przed zawarciem ślubów małżeńskich żądać zwołania rady rodzinnej, która postanowi, czyli opieka przy nich ma pozostać.“

Gdyby tego zaniedbali, utracą opiekę samem przez się prawem, a nowy małżonek solidarnie będzie odpowiedzialny za wszelkie wypadki z opieki, którą ojciec lub matka dziecka nieprawnie zachowali.“;

art. 362, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Gdy zwołana rada rodzinna utrzyma ojca lub matkę przy opiece lub ich do niej przywróci, winna im dodać koniecznie nowego ich małżonka za współopiekuna, który ze sprawowania opieki od czasu zawartego małżeństwa stanie się z współmałżonkiem swym solidarnie odpowiedzialnym.“;

art. 363 ustęp: „również i matka od opieki wy-
mawiająca się“;

art. 364 ustęp drugi, który otrzymuje brzmienie na-
stępujące:

„To z rodziców, któreby od opieki było wyłączone,
opiekuna dla swych dzieci obierać nie może.“;

art. 365, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Obranie opiekuna nie może nastąpić jak tylko:

1-mo przez akt ostatniej woli, albo

2-do przez akt przed którymkolwiek sądem lub urzę-
dem w przytomności dwóch świadków zeznany,

a nadto z wyjątkami i ograniczeniami następującymi“;

art. 367, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Jeżeli ojciec lub matka, wstępując w związek mał-
żeński, przy opiece utrzymami lub do niej przywróceniu
byli, opiekuna dla dzieci przed temże małżeństwem spłod-
zonych wybierają, wybór takowy staje się wtenczas
dopiero ważnym, gdy przez radę familijną potwierdzonym
zostanie.

Ojciec lub matka, którzy, wstępując w związek mał-
żeński, nie byli przy opiece utrzymami, ani do niej przy-
wróceniu, nie mogą opiekuna dla dzieci przed temże wstą-
pieniem w związek małżeński spłodzonych obierać.“;

art. 442 pierwsze zdanie drugiego ustępu, które
otrzymuje brzmienie następujące:

„Ograniczeniu takowemu nie podlegają wstępni ma-
łoletniego, wyjąwszy ojca lub matkę, gdy ci wejdą w no-
we związki małżeńskie.“;

art. 468 ustęp pierwszy, który otrzymuje brzmienie
następujące:

„Małoletni, nie będący małżonkiem, może po dojściu
lat piętnastu być usamowolnionym przez tego z rodziców,
który sprawuje władzę rodzicielską.“;

art. 468 ustęp trzeci, który otrzymuje brzmienie na-
stępujące:

„Usamowolnienie przez ojca lub matkę, nie sprawa-
jących opieki, wtedy tylko ważnem będzie, gdy przez
radę familijną potwierdzonem zostanie.“;

art. 469 ustęp pierwszy, który otrzymuje brzmienie
następujące:

„Gdyby ojciec i matka nie żyli lub władzy rodzicielskiej nie sprawowali, małoletni może także, lecz dopiero po skończonych latach ośmnastu być usamowolnionym, jeżeli rada rodzinna usposobionym go w tej mierze uzna.“;

art. 471 pierwszego ustępu drugie zdanie, które otrzymuje brzmienie następujące:

„Ojciec i matka są z prawa kuratorami.“;

art. 471, drugi ustęp, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Jednak, gdy ojciec lub matka, wstępują w związek małżeński, natenczas przepisy art. 361 i 362 względem opieki zastosowane będą i do kurateli.“;

art. 471 w trzecim ustępie wyrazy: „lub jej też przyjąć nie chcieli“;

art. 472 ostatnie zdanie pierwszego ustępu, które otrzymuje brzmienie następujące:

„i zdana będzie sprawa z strony rodziców podług przepisu art. 341.“;

art. 480;

art. 513, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Gdy osoba pozbawiona własnej woli żyje w małżeństwie, jej małżonkowi przez czas trwania tej przeszkody służyć będą prawa, jakie służą małżonkowi zaginionego.“;

art. 519;

6. Prawo o małżeństwie z 24 czerwca 1836 r. (Dz. Pr. XVIII, str. 57—297);

7. Ukaz z 5 maja/23 kwietnia 1840 r., o zmianie art. 80 i 87 Prawa o małżeństwie (Dz. Pr. XXV, 107);

8. Ustawy z 8/20 lutego 1849 r. dla kościoła ewangelicko-augsburskiego, § 133 p. 29 i § 144 (Dz. Pr. XLII, 11);

9. Przepisów o zarządzie kościoła ewangelicko-reformowanego z 8/20 lutego 1849 r. p. 7 (Dz. Pr. XLII, 239);

10. Zdanie Rady Państwa z 5 lipca 1856 r. o zmianie porządku rozpoznawania spraw małżeńskich (Dz. Pr. L, 73);

11. Postanowienie Rady Administracyjnej z 17/28 stycznia 1861 r. o organizacji sądu konsystorskiego ewangelicko-augsburskiego (Dz. Pr. LIX, 163);

12. Uchwały Komitetu do spraw Król. Pol. z 22 czerwca 1870 r. o urządzeniu zarządu gospodarczego m. Warszawy art. II p. 3 (Dz. Pr. LXX, 262);

13. Zdanie Rady Państwa z 14 marca 1905 r. o zastąpieniu zapowiedzi świadectwem policji przy zawieraniu małżeństw rz.-katolików z ewangelikami (Zbiór praw Ces. ros. Nr. 86, poz. 704);

14. Ustawy z 13/26 maja 1913 r. o polepszeniu losu dzieci nieślubnych w p. 2 wyrazy: „z mocy odpowiednich przepisów kanonicznych“. (Zbiór praw Ces. ros. Nr. 114, poz. 998);

15. Zwodu praw Ces. ros.

tomu X cz. 1 art. 1 — 108; 131²; 133; 231;

art. 226, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Opieka nad majątkiem, przypadającym małoletnim na własność należy do rodziców.“;

w art. 2202 ostatni ustęp: „a meżatki mieszkające wspólnie z mężami, bez zgody mężów.“;

w art. 2203 w pierwszym zdaniu wyrazy: „ani mężowie żon“;

tomu XI, cz. I, ks. I, art. 64 ustęp II, uwaga 1, 2, 3;

art. 250 ustęp II, p. 1, 2;

ks. II art. 300 — 305; 317 — 386; 553 p. 9; 636 — 690; 836; 845 — 854; 946 p. 5; 949; 1033;

ks. IV art. 1289 wraz z uwagą 2; 1290;

ks. V art. 1325 p. 3 oraz ostatnie zdanie uwagi 1; 1327; 1328;

ks. VI art. 1347; 1399 ustęp 1 oraz p. 1; 1401.

16. Dekret nadw. z 28 czerwca 1806 r. o małżeństwach izraelitów, którzy zmienili wyznanie (Zb. u. sąd. Nr. 771);

17. Dekret kanc. nadw. z 19 maja 1808 r. o jurysdykcji duchownych władz cywilnych i wojskowych (Zb. pp. XXX, str. 213);

18. Powszechnej ustawy cywilnej z 1811 r.;

§§ 44 — 136;

§ 141, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Jest obowiązkiem ojca i matki dbać o utrzymanie dzieci dopóty, dopóki same nie mogą się wyżywić. Pielęgnowanie ich ciała i zdrowia rodzice obowiązani są wziąć na siebie.“;

§ 142;

§ 143, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Jeżeli jeden z rodziców jest bez środków utrzymania, musi przedewszystkiem drugi dbać o utrzymanie dzieci i wogóle o wychowanie, jeżeli tamten umrze. Je-

żeli niema ani ojca ani matki, lub są bez środków do życia, obowiązek ten spada na dziadków ojczystych, a po nich na dziadków ze strony matki.“;

§ 147;

oraz nagłówek do niego, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Władza rodzicielska“;

§ 148, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Rodzice mogą swe nieletnie jeszcze dziecko przysposobić do tego stanowiska, jakie uważają dla niego za odpowiednie; jeżeli jednak dziecko czyniłoby przedstawienie rodzicom bezskutecznie po osiągnięciu dojrzałości co do chęci zmiany rodzaju zawodu, odpowiadającego bardziej jego skłonnościom i zdolnościom, może wnieść prośbę do właściwego sądu, który ma tę sprawę rozstrzygnąć z urzędu, biorąc pod rozwagę stanowisko, majątek i sprzeciw rodziców.“;

§ 149, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Wszystko, co dzieci w jakikolwiek sposób ustawowy nabywają, jest ich własnością; ale dopóki pozostają pod władzą rodzicielską, należy zarząd do rodziców. Innego zarządcę mianuje sąd jedynie wtedy, kiedy ojciec i matka nie są zdolni do sprawowania zarządu lub jeżeli zostali wyłączeni od zarządu przez osoby, od których dzieci otrzymały majątek.“;

§ 150 zdanie trzecie i czwarte, które otrzymują brzmienie następujące:

„Tylko gdyby nadwyżka była mała, można rodziców uwolnić od składania rachunków i pozostawić ją do ich swobodnego użycia. Jeżeli ten, od kogo dziecko otrzymało majątek, dozwolił użytkowania ojcu lub matce dziecka, dochody te mają służyć zawsze na pokrycie ciężarów utrzymania dziecka wedle jego stanu, a wierzyciele tego rodzica nie mogą ich zająć z uszczerbkiem dla dziecka.“;

§ 152 zdanie pierwsze oraz czwarte, które otrzymują brzmienie następujące:

„Dzieci, zostające pod władzą rodzicielską, nie mogą ważnie zaciągać żadnego zobowiązania bez wyraźnego lub nawet domniemanego zezwolenia jednego z rodziców.

Każdy z rodziców ma również obowiązek zastępować swe małoletnie dzieci.“;

§ 153;

§ 160 wyrazy: „istnieją wymienione w § 62 — 64 przeszkody“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „istnieją przeszkoda bigamji“;

§ 172 oraz nagłówek do niego, które otrzymują brzmienie następujące:

„Zgaśnięcie władzy rodzicielskiej nad dziećmi.

§ 172. Władza rodzicielska ustaje natychmiast z pełnoletnością dziecka, o ile sąd na prośbę jednego z rodziców ze słusznej przyczyny na dalsze jej trwanie nie zezwolił i publicznie nie ogłosił“;

§ 173 wyrazy: „władzy ojcowskiej“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „władzy rodzicielskiej“, oraz wyrazy: „nadzorem ojca“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „nadzorem rodziców“;

§ 174 wyrazy: „z pod władzy ojcowskiej, jeżeli je ojciec zgodnie z ich wolą za zezwoleniem sądu wyraźnie uzna za pełnoletnie“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „z pod władzy rodzicielskiej, jeżeli je rodzice, zgodnie z ich wolą za zezwoleniem sądu wyraźnie uznają za pełnoletnie“;

§ 175, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Jeżeli małoletnia córka zawrze małżeństwo, rodzice aż do jej pełnoletności mają prawo i obowiązek kuratora nad jej majątkiem. Jeżeli mąż umrze podczas jej małoletności, wraca ona pod władzę rodzicielską“;

§ 176, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Jeżeli obaj rodzice są pozbawieni rozumu, jeżeli uznano ich za marnotrawców, albo skazano za zbrodnie na dłużej, niż na rok więzienia, jeżeli samowolnie kraj opuścili na stałe, albo jeżeli są nieobecni przeszło rok i nie dają wiadomości o swym pobycie, władza rodzicielska traci moc i należy ustanowić opiekuna; jeżeli zaś przeszkody te ustają, ojciec i matka wracają w swe prawa“;

§ 177, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Ojciec lub matka, zaniedbujący całkiem wyżywienia i wychowania swych dzieci, tracą na zawsze władzę rodzicielską“;

§ 178 wyrazy pierwszego zdania: „jeżeli ojciec nadużywa“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „jeżeli ojciec lub matka nadużywają“; wyrazy drugiego zdania:

„oddaje się ojca pod nadzór“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „oddaje się ojca lub matkę pod nadzór“;

§ 181 pierwsze i drugie zdanie, które otrzymują brzmienie następujące:

„Przysposobienie może nastąpić, jeżeli dziecko jest małoletnie, tylko za zezwoleniem rodziców ślubnych. Również jeżeli dziecko jest pełnoletnie a ojciec ślubny lub matka ślubna są jeszcze przy życiu, wymaga się ich zezwolenia“;

§ 185 ostatnie wyrazy: „pod władzę ojca ślubnego“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „pod władzę rodzicielską“;

§ 187 wyrazy: „osoby, o których ojciec nie ma starania“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „osoby, o których nie ma starania ani ojciec, ani matka“;

§ 193;

§ 196, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Przedewszystkiem sprawowanie opieki należy do tego, kogo powołali ojciec lub matka na przypadek, gdyby drugi z rodziców nie żył lub nie mógł sprawować opieki“;

§ 197;

§ 198, który otrzymuje brzmienie następujące:

„Opiekę sprawuje pozostały przy życiu ojciec lub matka. Jeżeli rozporządzeniem ostatniej woli nie powołano żadnego opiekuna, lub powołano niezdolnego, wówczas opiekę należy powierzyć ojczystemu dziadkowi, dalej babce ojczystem, wreszcie najbliższemu krewnemu, a z pomiędzy kilku równie bliskich temu, kto jest najstarszy“;

§ 205 wyrazy: „z wyjątkiem dziadka, matki i babki“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „z wyjątkiem rodzica, dziadka i babki“;

§ 209 pierwsze zdanie, które otrzymuje brzmienie następujące:

„Jak opiekun ustanowiony przez ojca lub matkę obowiązany jest mieć staranie nie tylko o osobie małoletniego, lecz również o jego majątku, — tak należy się domniemywać, że ojciec lub matka ustanowionemu przez się kuratorowi nad majątkiem chcieli powierzyć zarazem nadzór nad osobą“;

§ 209 drugiego zdania wyrazy: „jeżeli jednak ojciec ustanowił“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „jeżeli jednak ojciec lub matka ustanowili“;

§ 211 p. 1; oraz w ostatniem zdaniu wyrazy: „wołę ojca“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „wołę rodzica“;

§ 216 wyrazy: „Opiekun narówni z ojcem ma obowiązek“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „Opiekun narówni z rodzicami ma obowiązek“;

§ 218,

§ 219 wyrazy: „rozporządzenie ojca“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „rozporządzenie rodziców“;

§ 254;

§ 250 wyrazy: „jeżeli ojciec“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „jeżeli który z rodziców“;

W nagłówku do § 250 wyrazy: „władzy ojcowskiej“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „władzy rodzicielskiej“;

§ 255;

§ 259 pierwsze zdanie, które otrzymuje brzmienie następujące:

„Jeżeli brat był małoletnim w czasie ustanowienia opieki, ma prawo po dojściu do pełnoletności żądać, aby mu powierzono opiekę“;

§ 269 wyrazy: „pod władzą ojcowską“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „pod władzą rodzicielską“;

§ 1034 drugie zdanie, w którego miejsce wchodzi zdanie następujące: „każdego z rodziców i małżonków ustawa upoważnia do zastępowania swego dziecka i współmałżonka“;

§ 1458 wyraz: „ojca“, w którego miejsce wchodzi wyraz: „rodzice“;

19. Dekret nadworny z 11 czerwca 1813 r. o rozwodach i małżeństwach żydowskich przez pełnomocnika (Zb. u. sąd. Nr. 1053);

20. Dekret kanc. nadw. z 17 lipca 1813 r. o oświadczeniu zezwolenia na małżeństwa małoletnich lub niezdolnych (Zb. u. sąd. Nr. 1065); (Zb. p. p. XLI Nr. 2);

21. Dekret nadw. z 26 sierpnia 1814 r. o zawieraniu małżeństw przez rozwiedzionych niekatolików (Zb. u. sąd. Nr. 1099);

22. Dekret kanc. nadw. z 21 października 1814 r. o ze-

zwoleniu ojca wyznania mojżeszowego dla syna katolika (Zb. u. sąd. Nr. 1105);

23. Dekret kanc. nadw. z 23 września 1817 r. o żądaniu przysięgi co do braku przeszkody (Zb. u. sąd. Nr. 1372);

24. Dekret nadw. z 23 sierpnia 1819 r. o postępowaniu w spornych sprawach małżeńskich (Zb. u. sąd. Nr. 1595);

25. Dekret kanc. nadw. z 20 listopada 1820 r. o zastosowaniu § 115 u. c. do wyznania grecko-nieunickiego (Zb. u. prow. dla Galicji, nr. 156);

26. Dekret nadw. z 10 sierpnia 1821 r. o rozwodzie i separacji małżonków żydowskich w razie przejścia na religię chrześcijańską (Zb. u. sąd. Nr. 1789);

27. Dekret nadw. z 22 września 1821 r. o późniejszym zezwoleniu na małżeństwo pupila (Zb. u. sąd. Nr. 1802);

28. Dekret nadw. z 17 czerwca 1825 r. o zaskarżaniu małżeństw osób małoletnich (Zb. u. sąd. Nr. 2112);

29. Dekret nadw. z 19 maja 1827 r. o rozwodach przez pełnomocników (Zb. u. sąd. Nr. 2277);

30. Dekret nadw. z 17 lipca 1835 r. o małżeństwie katolików z rozwiedzionymi akatolikami (Zb. u. sąd. Nr. 61);

31. Dekret kanc. nadw. z 4 lutego 1837 r. o przepisach właściwych przy rozwodach izraelitów, którzy przeszli na wyznanie chrześcijańskie (Zb. u. sąd. Nr. 168);

32. Dekret nadw. z 27 czerwca 1837 r. o dopuszczalności dochodzenia nieważności małżeństwa po śmierci jednego lub obu małżonków (Zb. u. sąd. Nr. 208); (Zb. p. p. LXV Nr. 107);

33. Rozp. Min. Sprawiedliwości z 2 października 1851 r. o ustanowieniu obrońcy węzła małżeńskiego (Dz. u. p. austr. Nr. 251);

34. Rozp. Min. Sprawiedliwości z 8 sierpnia 1853 r. o przepisach właściwych przy rozwodzie i separacji małżonków wyznania izraelickiego, którzy przeszli na wyznanie chrześcijańskie (Dz. u. p. austr. Nr. 160);

35. Patentu cesarskiego z 9 sierpnia 1854 r. o postępowaniu w sprawach niespornych (Dz. u. p. austr. Nr. 108):

Nagłówek Rozdziału V, który otrzymuje brzmienie następujące: „o przysposobieniu uprawnieniu i zwolnieniu z pod władzy rodzicielskiej“;

§ 257 ustęp 2, który otrzymuje brzmienie następujące:

„W razie małoletności przysposobianego potrzeba zezwolenia ślubnych rodziców, a w ich braku opiekuna,

nadto w obu przypadkach zezwolenia właściwego sądu okręgowego“;

Przed § 266 nagłówek, który otrzymuje brzmienie następujące: „zwolnienie z pod władzy rodzicielskiej“;

§ 266 ustępu 1 wyrazy: „Ojciec powinien oświadczenie o zwolnieniu dziecka z pod władzy ojcowskiej“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „Rodzice powinni złożyć oświadczenie o zwolnieniu dziecka z pod władzy rodzicielskiej“;

ustępu 2 wyrazy: „Jeżeli sąd uzna, że zwolnienie z pod władzy ojcowskiej“, w których miejsce wchodzi wyrazy: „Jeżeli sąd uzna, że zwolnienie z pod władzy rodzicielskiej“;

36. Ustawa z 25 maja 1868 r. o warunkowej dopuszczalności zawierania małżeństwa przed władzą cywilną (Dz. u. p. austr. Nr. 47);

37. Rozporządzenie Min. Sprawiedliwości, Wyznań i Spraw Wewn. z 1 lipca 1868 r., zawierające przepisy wykonawcze do ustawy z 25 maja 1868 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 80);

38. Ustawa z 31 grudnia 1868 r. o małżeństwie osób różnych wyznań (Dz. u. p. austr. Nr. 4/1869);

39. Ustawa z 9 kwietnia 1870 r. o małżeństwach osób nie należących do uznanego kościoła lub stowarzyszenia religijnego (Dz. u. p. austr. Nr. 51);

40. Ustawa z 4 lipca 1872 r. o przydzieleniu pewnych czynności urzędowych w sprawach małżeńskich politycznym władzom powiatowym (Dz. u. p. austr. Nr. 111);

41. Rozporządzenie Min. Spraw. Wewn., Wyznań i Oświaty, Sprawiedliwości z 29 maja 1876 r. o małżeństwach izraelitów, żyjących poza obrębem związku gminy wyznaniowej (Dz. u. p. austr. Nr. 76);

42. Rozporządzenie Min. Spraw Wewn. z 22 października 1879 r. Nr. 9482 o udziale duszpasterzy ewangelickich przy ślubach katolików nierozwiedzionych. Ogł. okóln. Nam. z 26 grudnia 1879 r. L. 54391;

43. Ustawy z 16 lutego 1883 r. o uznaniu za zmarłego § 9 (Dz. u. p. austr. Nr. 20);

44. Węgierska ustawa o małżeństwie (Art. XXXI oraz XXXIII z 1894 r.);

45. Rozporządzenie Min. Sprawiedliwości z 9 grudnia

1897 r. o postępowaniu w sprawach spornych małżeńskich (Dz. u. p. austr. Nr. 283);

46. Ustawy z 2 lutego 1909 r. o kosztach ustanowienia obrońcy węzła małżeńskiego § 1 (Dz. u. p. austr. Nr. 24);

47. Rozp. Min. Spraw. z 12 maja 1911 r. o postępowaniu przygotowawczem w sprawach małżeńskich (Dz. u. p. austr. Nr. 91);

48. Rozporządzenia ces. z 28 czerwca 1916 r. o ubezwłasnowolnieniu § 4 ust. 2 słowa: „mogą tylko za zezwoleniem doradcy i sądu zawrzeć małżeństwo i” (Dz. u. p. austr. Nr. 207);

49. Ustawy z 31 marca 1918 r. w sprawie zmian ustawy z 16 lutego 1883 r. o postępowaniu tyczącem się uznania i dowodzenia śmierci § 4. (Dz. u. p. austr. Nr. 129);

50. Kodeksu Cywilnego z 18 sierpnia 1896 r. § 1297 — 1360; 1564 — 1588.

Nadto tracą moc wszystkie dotychczasowe postanowienia, zmieniające lub uzupełniające powyższe przepisy.

Pozostają w mocy postanowienia ustaw i przepisów powyższych, o ile dotyczą spraw, nie objętych niniejszym prawem, a w szczególności, o ile dotyczą wewnętrznego samorządu kościołów i wyznań.

Art. 109.

Zawarcie, unieważnienie, rozłączenie lub rozwiązanie małżeństwa, dokonane przed wejściem w moc niniejszego prawa, ocenia się według dawnego prawa.

Art. 110.

Co do obowiązków, wynikających z małżeństwa oraz co do innych jego skutków cywilnych, przewidzianych w niniejszym prawie, ma zastosowanie niniejsze prawo również wobec małżeństw zawartych, unieważnionych, rozłączonych lub rozwiedzionych za dawnego prawa.

Art. 111.

Małżeństwa, zawarte przed wejściem w moc niniejszego prawa, mogą być od tej daty unieważnione, rozłączone lub rozwiedzione tylko według przepisów tego prawa.

Art. 112.

Osoby, rozłączone według dawnego prawa, mogą wystąpić o zmianę rozłączenia na rozwód stosownie do przepisów niniejszego prawa

Art. 113.

Sprawy małżeńskie, wszczęte przed wejściem w życie niniejszego prawa, mogą być w ciągu roku od tej daty rozpoznawane przez sądy właściwe według dawnego prawa oraz stosownie do jego przepisów.

Jednak każda ze stron może jeszcze przed upływem tego terminu sprawę rozpocząć według dawnego prawa wytoczyć według niniejszego prawa przed sądem powszechnym; w tym razie jedynie rozstrzygnięcia, w nowym postępowaniu zapadłe, będą miały skutki cywilne.

Rozstrzygnięcia w sprawach toczących się według dawnego prawa, a w powyższym terminie rocznym prawomocnie nie ukończonych, nie będą miały skutków cywilnych; te same sprawy mogą być wytaczane i rozpoznawane odtąd tylko przed sądem właściwym według niniejszego prawa i stosownie do jego przepisów.
